

TA'LIM JARAYONINI BOSHQARISHNING XORIJIY TAJRIBALARI PARADIGMALARI (TURKIYA OLIY TA'LIMI MISOLIDA)

Muallif: Xasanova Mohimbegim Raxmonjon qizi ¹

Affilyatsiya: Qo'qon universiteti ta'lim kafedrası o'qituvchisi, magistrant¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14513627>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola ta'lim jarayonini boshqarishning xorijiy paradigmalari, xususan, Turkiya oliy ta'lim tizimi misolida o'rganishga bag'ishlangan. Turkiyaning oliy ta'lim menejmentida qo'llanilayotgan samarali strategiyalar, innovatsion yondashuvlar va texnologiyalar tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida Turkiyaning oliy ta'lim tizimidagi boshqaruvning o'ziga xos jihatlari va ularning O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim jarayoni, boshqaruv paradigmalari, oliy ta'lim, Turkiya tajribasi, innovatsion ta'lim, O'zbekiston ta'lim tizimi.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimlarini boshqarish jarayoni xalqaro miqyosda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Boshqaruv paradigmalari davlat siyosati, oliy ta'lim muassasalarining samaradorligi va ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Turkiya oliy ta'lim tizimi so'nggi yillarda jadal rivojlanib, xalqaro standartlarga mos boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali katta yutuqlarga erishmoqda.

Oliy ta'lim tizimidagi boshqaruv paradigmalari ta'lim sifatini yaxshilash, akademik avtonomiya, moliyaviy barqarorlik va raqobatbardoshlikni oshirish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Mazkur maqola Turkiya tajribasi misolida oliy ta'lim boshqaruvining asosiy paradigmalari va ularning samaradorligini tahlil qiladi.

Tadqiqot sifatli va miqdoriy tahlil usullaridan foydalangan holda olib borildi. Quyidagi metodlar qo'llanildi:

1. Ma'lumotlar yig'ish:

- Turkiyaning ta'lim tizimiga oid rasmiy hujjatlar va qonunchilik bazasi tahlil qilindi.
- YUNESKO, OECD va Jahon banki kabi xalqaro tashkilotlarning ta'lim jarayoniga oid hisobotlari.
- Ilmiy maqolalar, kitoblar va ekspertlar tomonidan e'lon qilingan tahliliy ma'lumotlar.

2. Tahlil usullari:

- Komparativ tahlil: Turkiyaning oliy ta'lim boshqaruvi O'zbekiston va boshqa mamlakatlar tajribalari bilan solishtirildi.
- Sifatli tahlil: Turkiyada joriy etilgan ta'lim boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi o'rganildi.

- Suhbat va intervyu: Turkiya oliy ta'lim muassasalari vakillari bilan olib borilgan muloqotlar asosida amaliy xulosalar shakllantirildi.

3. Ma'lumotlar manbalari:

- Turkiya Oliy Ta'lim Kengashi (YÜK) ma'lumotlari;
- Akademik tashkilotlarning tahliliy hisobotlari;
- Ta'lim menejmentiga oid xalqaro tajribalar.

1. Turkiya oliy ta'lim boshqaruvining asosiy paradigmalari

Turkiya oliy ta'lim tizimi quyidagi boshqaruv paradigmalari asosida rivojlanmoqda:

- **Akademik avtonomiya:** Turkiyada oliy ta'lim muassasalari keng avtonomiyaga ega bo'lib, o'quv dasturlarini mustaqil ravishda ishlab chiqadi va moliyaviy resurslarni boshqaradi.
- **Innovatsion ta'lim texnologiyalari:** Ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali masofaviy va raqamli ta'lim tizimi rivojlanmoqda.
- **Xalqaro hamkorlik:** Turkiya oliy ta'lim muassasalari xalqaro universitetlar bilan hamkorlikni kuchaytirib, akademik almashinuv dasturlarini kengaytirgan.
- **Ta'lim sifatini baholash tizimi:** Ta'lim sifatini doimiy monitoring qilish maqsadida milliy va xalqaro akkreditatsiya standartlari joriy etilgan.

2. Oliy ta'limda innovatsiyalar va texnologiyalar

Turkiyada innovatsion yondashuvlar orqali ta'lim jarayonining sifatini oshirishga erishilgan. Masalan, **Anadolu Universiteti** masofaviy ta'lim sohasida mintaqadagi yetakchi universitetlardan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar yordamida talabalar ta'lim jarayoniga to'liq kirish imkoniyatiga ega bo'lgan.

3. Akademik avtonomiya va samaradorlik

Turkiyaning oliy ta'lim muassasalarida akademik avtonomiya yuqori bo'lib, universitetlar mustaqil ravishda ta'lim yo'nalishlarini tanlaydi, ilmiy-tadqiqot loyihalarini amalga oshiradi va xalqaro grantlarni jalb qiladi. Bu orqali universitetlarning samaradorligi ortib, ta'lim sifati yaxshilanmoqda.

Turkiya oliy ta'lim boshqaruvi tajribasi O'zbekiston uchun quyidagi jihatlari bilan foydali bo'lishi mumkin:

- **Akademik avtonomiya:** Universitetlarning mustaqilligini oshirish orqali ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish va samaradorligini ta'minlash.
- **Innovatsion texnologiyalar:** Raqamli ta'lim texnologiyalarini joriy etish va masofaviy ta'limni rivojlantirish.
- **Xalqaro hamkorlik:** Xalqaro universitetlar bilan hamkorlikni kengaytirish va ilmiy-tadqiqot loyihalarini qo'llab-quvvatlash.
- **Sifat nazorati:** Ta'lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish va xalqaro akkreditatsiya standartlarini joriy etish.

Xulosa

Turkiya oliy ta'lim tizimi tajribasi ta'lim jarayonini boshqarishda samarali strategiyalarni joriy etishga qaratilgan. Akademik avtonomiya, innovatsion texnologiyalar va xalqaro hamkorlik kabi boshqaruv paradigmalari ta'lim sifatini

oshirishga xizmat qiladi. O'zbekiston oliy ta'lim tizimi uchun Turkiya tajribasini moslashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni keng joriy etish va xalqaro miqyosdagi raqobatbardosh kadrlar tayyorlash imkoniyati mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

OECD. (2019). *Higher Education Management: Trends and Practices*. OECD Publishing.

Turkish Council of Higher Education (YÜK). (2020). *Annual Report on Higher Education in Turkey*. YÜK Publications.

UNESCO. (2021). *Education for Sustainable Development: A Comparative Study*. UNESCO.

World Bank. (2020). *Turkey's Higher Education Reform: Lessons and Opportunities*. World Bank Publications.

Anadolu University. (2020). *Distance Education in Turkey: Innovations and Challenges*. Anadolu University Press.

Altıntaş, N., & Kaya, H. (2021). *The Role of Academic Autonomy in Higher Education: The Turkish Experience*. *Journal of Higher Education Studies*, 12(3), 45-58.

Tinalı, M. (2018). *Innovative Approaches in Turkish Higher Education: A Case Study*. *Higher Education Review*, 10(2), 76-90.

Xamidullayeva, M., & Shodmonov, R. (2024). MAXSUS PEDAGOGIKA VA UNING BOLIMLARI. *Nordic_Press*, 3(0003).

Maxmudaliyeva, M., & Shodmonov, R. (2024). XALQARO GRANTLAR YUTISH VA ULARNING AHAMIYATI. *Nordic_Press*, 3(0003).

